

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ "ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ"

Анотація. Проаналізовано теоретичні підходи, щодо визначення економічної категорії "фінансова безпека банку". Розглянуто фінансову безпеку як цілісну систему.

Аннотация. Проанализированы теоретические подходы к определению экономической категории "финансовая безопасность банка". Рассмотрена финансовая безопасность как целостная система.

Annotation. The article contains an analysis of the theoretical approaches to the economic category "financial security of a bank", and considers financial security as an integral system.

Ключові слова: банківська установа, фінансова безпека банку, фінансова стійкість, зовнішні та внутрішні загрози.

Особливість безпеки банківської системи України полягає в тому, що вона забезпечується в умовах перехідної економіки, де всі ринкові механізми знаходяться на стадії становлення. Характерними для такого стану є економічні, політичні, соціальні кризи, недосконале податкове законодавство. Усе це є підґрунтям для виникнення різноманітного роду небезпечних явищ у банківській системі країни, а саме недобросовісна конкуренція, зростання злочинності. Саме за таких умов виникає потреба у захисті банківської системи як з боку правоохоронних органів, так і власними силами банку, що є очевидним явищем для ринкової економіки.

У сучасних умовах, коли спостерігається зростання відкритості економіки України та послідовна її інтеграція у світове господарство забезпечення фінансової безпеки банківської системи є актуальним питанням. Таке положення зумовлено впливом зовнішнього середовища, яке сьогодні характеризується елементами поглиблення фінансової кризи, та внутрішнього середовища, а саме посилення конкуренції та консолідації банківського бізнесу. Вплив внутрішнього середовища зумовлює виникнення загроз, які перешкоджають процесу реалізації стратегічних напрямів розвитку банків із точки зору прибутковості та мінімізації ризиковості.

Основи теорії управління фінансовою безпекою банку знайшли відображення у наукових працях таких видатних зарубіжних і вітчизняних вчених, як: А. Азрилян, Д. Артеменко, О. Барановський, П. Герасимов, М. Зубок, О. Хитрін та ін. [1 – 6].

Метою статті є проведення аналізу різноманітних підходів щодо визначення процесу управління фінансовою безпекою банку, а також розгляд його як єдиної цілісної системи.

Вчені, що займаються вивченням питання, яке стосується фінансової безпеки стверджують, що воно має два аспекти. З одного боку необхідно працювати над забезпеченням банківської системи в цілому, а з іншого слід досліджувати проблему забезпечення фінансової безпеки окремих банківських установ.

Слід розглянути існуючі підходи до визначення безпеки в цілому та окремого банку. Фінансова безпека окремого банку тісно пов'язана із фінансовою безпекою банківської системи, вони мають взаємний вплив одна на одну. З одного боку проблеми, які виникли в одному банку можуть призвести до системної банківської кризи. Це пояснюється природою банківської діяльності. Банки переважно працюють, використовуючи чужі гроші, на відміну від промислових підприємств, і тому будь-яка недовіра з боку населення може спровокувати відтік депозитів із банківської системи. Та навпаки проблеми, що виникають у банківській системі, підривають довіру до окремих банків. Усе це пояснює важливе місце, яке посідає забезпечення фінансової безпеки банківських установ.

Варто розглянути тлумачення безпеки банку, яке надається у "Великому економічному словнику" [1], а саме безпека банку – це стан захищеності його життєво важливих інтересів від неробросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань і окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до статутних цілей.

Вчені Зубок М. І. та Ніколаєв Л. В. [5] відокремлюють декілька видів банківської безпеки, а саме: особиста безпека – забезпечення ритмічної роботи, вільного переміщення та відпочинку кожного працівника банку;

колективна безпека – забезпечення планового й ефективного ритму роботи підрозділів банку;

економічна безпека – забезпечення умов для ефективного проведення банком операцій і здійснення угод, зберігання та раціональне використання кредитних і фінансових ресурсів банку, надійного зберігання та транспортування готівки та цінностей;

інформаційна безпека – формування інформаційних ресурсів банку та організація гарантованого їх захисту.

Герасимов П. А. [4], також як і зазначені вчені, акцентує увагу лише на економічну безпеку. На його думку, економічна безпека – це не лише стан захищеності інтересів самого банку та його акціонерів, матеріальних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів від існуючих і потенційних загроз, але й забезпечення поступального розвитку банку й абсолютного виконання контрагентами прийнятих ними перед банком зобов'язань.

Усі наведені науковці не розглядають безпосередньо фінансову безпеку, а приділяють увагу лише економічній безпеці банку. Доцільним є розгляд безпосередньо категорії "фінансова безпека банку".

Артеменко Д. А. [2] також розглядає таку категорію, як "економічна безпека", але поділяє її на такі складові: фінансову, технічну, правову, інформаційно-технологічну, соціально-психологічну та організаційну. Найголовнішою

коштів для вирішення завдань щодо захисту інформації, охорони співробітників, залучення в усі структури висококваліфікованих співробітників.

На думку вченого, сутність фінансової безпеки полягає у забезпеченні організаційно-управлінських, режимних, технічних і профілактичних заходів, що гарантують якісний захист прав та інтересів банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення поворотності кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей [2].

На думку такого науковця, як Хитрін О. І. [6], фінансову безпеку банківської установи можна визначити як динамічний стан, при якому вона:

юридично і технічно здатна виконувати та реально виконує властиві йому функції;

забезпечує стійкий захист життєво важливих, соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;

володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу.

Також він наголошує, що головною метою фінансової безпеки банку є усунення можливостей нанесення шкоди банку або упущення ним вигоди, забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в даний момент часу та накопичення достатнього потенціалу розвитку і зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій і угод [6].

Основним недоліком розглянутих трактувань сутності фінансової безпеки банку є відсутність акценту на тому, що фінансова безпека безпосередньо пов'язана та визначається фінансовими складовими діяльності банку, а саме: рівнем фінансових ресурсів, їх достатністю й ефективністю використання, а також спрямована, в першу чергу, на фінансові аспекти діяльності банку. Саме це і є відмінною рисою фінансової безпеки від економічної.

Інше визначення надає видатний науковець у сфері фінансової безпеки, Барановський О. І. [3]. Він надає два трактування фінансової безпеки:

по-перше, це сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдати збитку встановленому порядку функціонування банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей;

по-друге, це стан захищеності фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

Таке визначення більш чітко відображає сутність фінансової безпеки банківської установи. Але все ж таки слід зазначити ряд моментів, які викликають питання.

По-перше, автор зазначає, що фінансова безпека – це умови, при яких банк робить усе можливе аби запобігти прояву загроз, але більш чітким визначенням буде не стільки запобігання загрозам, скільки підтримання такого стану банку, при якому він матиме змогу протидіяти тим загрозам, які вже виникли.

Також автор зазначає, що фінансова безпека банку – це стан захищеності середовища, в якому функціонує банк, але доцільним було б зазначити, про яке саме середовище йдеться мова – зовнішнє чи внутрішнє, і від чого має бути захищений банк.

Проведення дослідження підходів щодо трактування фінансової безпеки слід відмітити, що вона є невід'ємною складовою економічної безпеки банківської установи, оскільки успішно працюючий банк акумулює достатній обсяг грошових коштів для того, щоб мати змогу застрахувати себе від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Таким чином, можна виділити такі ключові характеристики фінансової безпеки банківської установи:

по-перше, забезпечує рівноважний і стійкий фінансовий стан банківської установи;

по-друге, сприяє ефективній діяльності банківської установи;

по-третє, нейтралізує кризи та запобігає банкрутствам;

по-четверте, дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця у діяльності банківської установи.

Виходячи з визначення ключових характеристик фінансової безпеки банківських установ, урахувавши трактування даної економічної категорії у роботах науковців, можна запропонувати таке визначення фінансової безпеки банку, а саме це такий стан банку, при якому установа стійко і збалансовано реагує на вплив зовнішніх та внутрішніх загроз, які виникають під час ведення діяльності, вона здатна досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого функціонування.

Систему безпеки банківської діяльності можна визначити як організовану сукупність спеціальних органів, коштів, методів і заходів, що забезпечують захист діяльності від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. Більш наглядно систему безпеки банківської діяльності наведено на рисунку.

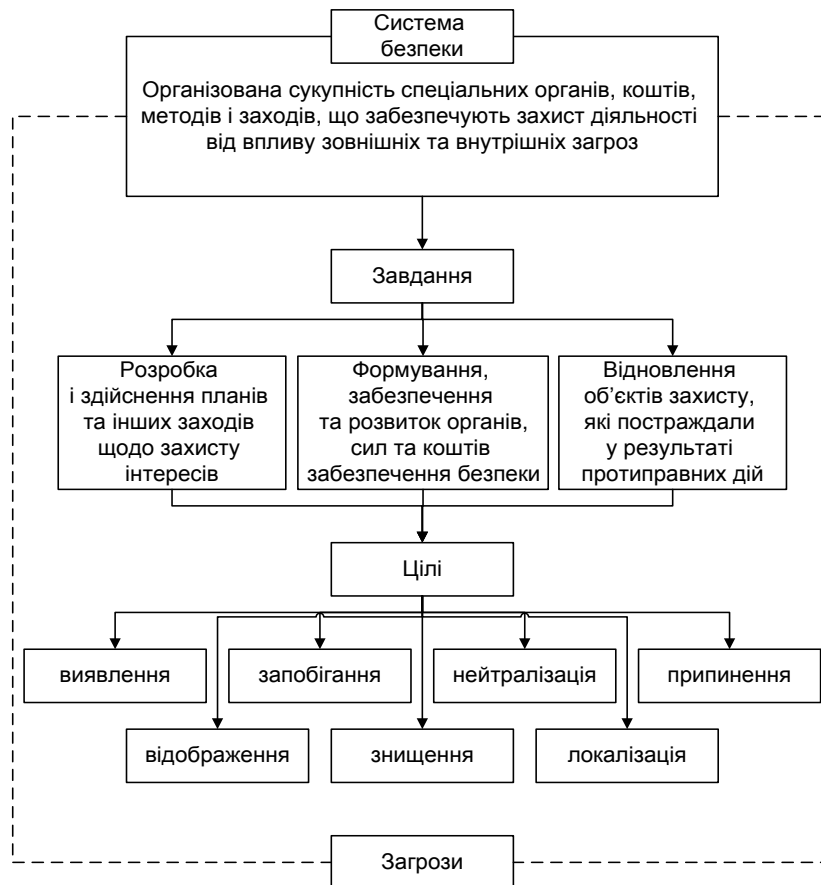

Рис. Система безпеки банківської діяльності

Основною метою системи безпеки банків є попередження збитків від розголошення конфіденційної інформації, крадіжки фінансових та матеріально-технічних цінностей, порушення функціонування інформаційних систем.

Отже, дослідження такої категорії, як "фінансова безпека банків" є важливою складовою, за допомогою якої відбувається забезпечення належного рівня фінансової стійкості банківських установ, що є їх головною метою, шляхом попередження та нейтралізації негативного впливу, який виникає під дією зовнішніх та внутрішніх чинників.

Наук. керівн. Погосова М. Ю.

Література: 1. Азрилян А. Н. Большой экономический словарь / А. Н. Азрилян. – М. : Ин-т новой экономики, 2008. – 1248 с. 2. Артеменко Д. А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности : дис. канд. экон. наук / Д. А. Артеменко. – Ростов н/Д, 2006. – 172 с. 3. Барановський О. І. Банківська безпека : проблема виміру / О. І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7–26. 4. Герасимов П. А. Экономическая безопасность банка: концептуальный подход / П. А. Герасимов // Банковские услуги. – 2006. – № 4. – С. 20–30. 5. Зубок М. І. Організаційно-правові основи безпеки банківської діяльності в Україні / М. І. Зубок, Л. В. Ніколаєв. – К. : Істина, 2000. – 88 с. 6. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О. І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118–124.